

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی از دیدگاه اساتید و دانشجویان

حمیده رفیعی بلداجی¹
حسن ملکی²
علی خورسندی طاسکوه³

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی انجام شده است. **روش:** پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و توسعه‌ای و از لحاظ روش، توصیفی - پیمایشی است. در این پژوهش 53 نفر از اساتید و 270 نفر از دانشجویان با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق‌ساخته اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی بود و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. 22 انجام شد. **یافته‌ها:** مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از نظر اساتید و دانشجویان، از اهمیت بالایی برخوردارند. با این حال، در اولویت‌بندی مؤلفه‌ها از نظر اساتید و دانشجویان، تفاوت معنادار وجود دارد. **نتیجه‌گیری:** بر اساس یافته‌های پژوهش، از نظر اساتید و دانشجویان، ویژگی‌های اخلاقی و شخصیتی اعضای هیئت علمی به عنوان الگوهای مؤثر در دانشگاه و جامعه، اهمیت زیادی دارد؛ زیرا بر تربیت و کیفیت تفکر دانشجویان و دیگر اعضای جامعه تأثیر گذار است. پیشنهاد می‌شود اعضای هیئت علمی، اصول اخلاقی را در وظایف حرفه‌ای خود، نظیر آموزش و پژوهش، برای افزایش اخلاق حرفه‌ای در محیط دانشگاه و جامعه به کار گیرند.

واژگان کلیدی: اخلاق، اخلاق حرفه‌ای، اعضای هیئت علمی، دانشجویان.

♦ دریافت مقاله: 97/02/02 ؛ تصویب نهایی: 97/11/21

1. کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.
2. دکترای مدیریت و برنامه‌ریزی درسی، استاد گروه برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول) / نشانی: تهران؛ دهکده المپیک، میدان دهکده، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، تهران، ایران / شماره: 44737572 / Email: malaki_cu@yahoo.com
3. دکترای مطالعات رهبری آموزشی و سیاست انتقادی، استادیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

الف) مقدمه

اخلاق، پیچیده‌ترین و مهم‌ترین مسئله روزگار ماست که از آغاز خلقت، در جوامع بشری مطرح بوده است. در تعالیم اسلامی، بین اخلاق و فطرت انسانی و انسانیت، ارتباط مستقیم قائل شده‌اند؛ به طوری که انسانیت حقیقی با اخلاق کامل می‌شود. معرفی اخلاق و تربیت اخلاقی به عنوان یکی از اهداف اساسی و اصلی بعثت پیامبران، به ویژه پیامبر اکرم(ص)، دلالت بر اهمیت اخلاق دارد. از آنجا که انسان خلیفه خدا در زمین و پرتوی از ذات اوست، باید خود را به صفات، فضایل و کمالات الهی بیاراید تا علاوه بر تکالیف، مسئولیت‌های خود را در عرصه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی به نحو شایسته انجام دهد، ظرفیت لازم را برای نزدیک شدن به مبدا کمال و مقام قرب الهی در خود ایجاد کند و بدین‌سان، زمینه رستگاری خود را فراهم سازد. (احمدی، 1387)

اخلاق در لغت، جمع واژه خلق و به معنی خوی‌هاست (فرمود، 1386: 58-66). به تعبیر دی‌جورج¹ (1986)، اخلاق در بر گیرنده رفتار و اعمالی است که اصولاً درست یا نادرست در نظر گرفته می‌شود. از شاخه‌های علم اخلاق، اخلاق حرفه‌ای است که می‌توان در آن به بررسی عمل اخلاقی² پرداخت. قبل از پرداختن به اخلاق حرفه‌ای، لازم است ابتدا مفهوم حرفه را مشخص کنیم. حرفه³ در معنای وسیع کلمه، صرفاً به معنای شغل یک شخص است؛ اما در معنایی محدودتر، به نوع خاصی از فعالیت اشاره دارد که اولاً؛ شخص، همراه با آن دارای موقعیتی خاص می‌شود و ثانیاً؛ با اصول اخلاقی خاصی گره خورده است. به طور سنتی، حرفه با یک دانش و آگاهی وسیع (که میزان مهارت در آن، تعیین‌کننده درجه شخص در میان درجات مختلف حرفه است - لاقبل به طور جزئی) و یک وضع ایده‌آل خدمت مشخص می‌شود (ایراکسین،⁴ 1994: 84-92). اخلاق حرفه‌ای دارای دو مفهوم کلی و جزئی است. در مفهوم کلی هر شغل به وسیله ارزشها و قوانین کلی اخلاق هدایت می‌شود و در شکل خاص هر شغل به اقتضای نوع آن، مسئولیت‌های اخلاقی⁵ ویژه‌ای را طلب می‌کند. (استرایک و ترناسکی،⁶ 1994: 2-3)

قراملکی (1387) معتقد است حرفه‌های مختلف، حسب میزان حساسیت و وظیفه‌ای که در خدمت به جامعه دارند، دارای معیارهای اخلاقی متفاوتی‌اند؛ زیرا اصول اخلاقی هر حرفه نشان‌دهنده ارزشی است که آن حرفه برای جامعه، مراجعان و حرفه خود قائل است و این اصول دارای بار و ارزش والایی است که رعایت آنها در رعایت هنجارهای اجتماعی بسیار نقش‌آفرین است. از این نظر، اخلاق اساس معنویت است و انسانی که اخلاقی‌تر است، معنوی‌تر است. امیرالمؤمنین علی(ع)، می‌فرماید: «گر ما امید و ایمانی به بهشت و ترس و وحشتی از دوزخ و انتظار ثواب و عقابی نمی‌داشتیم، شایسته بود به سراغ فضایل اخلاقی برویم؛ زیرا آنها راهنمای نجات و پیروزی و موفقیت‌اند» (نوری،

1. De George

2. Moral Action

3. Profession

4. Airaksinen

5. Moral Responsibility

6. Strike & Ternasky

1408، ج 2: 283). این حدیث نشان می‌دهد که اهمیت اخلاق تا چه حد است و در واقع؛ سامان‌بخش زندگی دنیوی و اخروی انسان است.

اخلاق حرفه‌ای این قدرت را برای فرد و سازمان فراهم می‌کند که خودکنترل و خود بهبودگر باشند. حاکمیت اخلاق حرفه‌ای در سازمان، قادر است به میزان چشمگیری سازمان را در کاهش تنشها و تحقق اثربخش اهداف یاری کند و سازمان را پاسخگو سازد. به علاوه، به عنوان تنظیم‌کننده روابط میان انسانها، از اهمیت خاصی برخوردار است (الوانی، 1383: 1). دانشگاهها و مراکز آموزش عالی از سازمانهای مهم هر جامعه محسوب می‌شوند که هر چه بیشتر مورد توجه و تقاضا قرار گیرند، حساسیت نسبت به اعتبارسنجی آنها، اطمینان از پاسخگویی اجتماعی آنها و تضمین کیفیت آنها نیز افزایش می‌یابد. به علاوه، آموزش عالی، نظامی حرفه‌ای و مجموعه‌ای از رفتارهای انسانی را پوشش می‌دهد. افعال این عاملان نیز در منافع یا مضار دیگران و همچنین در رشد یا زوال شخصیت آنان تأثیر می‌گذارد. بنابراین، نظام آموزش عالی می‌تواند به لحاظ اخلاقی مورد بحث قرار گیرد. (فراستخواه، 1385: 13-14)

توسعه و ترویج اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه، صرفاً محدود به تذکر زبانی و پند و اندرز نیست، بلکه باید اخلاق به منصفه ظهور برسد و این زمانی اتفاق می‌افتد که شاهد رفتار و کردار اخلاقی جامعه دانشگاهی باشیم. در این راستا، اساتید به دلیل رسالت و نقش مهمی که بر جو اخلاقی کل محیط دانشگاه دارند و رفتار آنان در بهبود اخلاقی دانشجویان مؤثر است، لازم است مجهز به سواد اخلاقی، آشنا به اصول آن و آراسته به فضایل اخلاقی¹ باشند. لذا پرداختن به اخلاق حرفه‌ای امری شایسته و بایسته است و این امر در گرو تغییر نگرش و افزایش دانش درباره اخلاق حرفه‌ای و مهارت مواجهه روشمند و اثربخش با معضلات اخلاقی است (ابدی مهر، 1384). همچنین، درونی شدن ارزشهای فرهنگی یک کشور در معلمان و اساتید، می‌تواند راهگشای ایجاد علاقه در معلم و متعلم شود و رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای را جزء ارزشهای پذیرفتنی از سوی آنان درآورد (لوپال و سلامون، 2010).² در بسیاری از دانشگاههای جهان، آیین‌نامه‌هایی با عنوان کدهای اخلاق حرفه‌ای، تدوین و در این بیانیه‌ها بسیاری از ارزشهای اخلاقی قابل احترام درج شده است؛ برای مثال، به چند مورد از کدهای اخلاقی اساتید که ونتز³ (2007) بیان کرده است، اشاره می‌شود:

- نباید بر اساس نژاد، مذهب، رنگ، جنسیت، وضعیت تأهل، ریشه‌های ملی و قومی و شرایط معلولیت جسمی، تبعیض قائل شود.
- نباید از ابزارهای اجبار استفاده کند و به دانش‌آموزان، همکاران، اولیا و اعضای هیئت مدیره مدرسه تعهدی خاص بدهد یا رفتاری خاص در مقابل آنان از خود بروز دهد.
- نباید از رابطه شغلی خود با دانشجویان در جهت اهداف و منافع شخصی و خصوصی سوء استفاده کند.

---

1. Moral Virtues
2. Lou Pool & Solomon
3. Vonts

- نباید رفتارهای نادرست، ریاکارانه و دغل‌بازانه از او سر بزند و تصویری غلط از وظایف حرفه‌ای خود ارائه دهد.

- نباید از سازمانی که به عضویت آن درآمده است (در آن استخدام شده است) تصویر غلطی ارائه دهد و همواره باید محتاط باشد که بین دیدگاه‌های شخصی و سازمانی، مرزی را قائل شود. (فراهانی و فراهانی، 2014: 2089-2085)

در ارتباط با اخلاق حرفه‌ای اساتید و اعضای هیئت علمی، فرزانه (1393) با بررسی مهم‌ترین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اساتید، از دیدگاه سه گروه اعضای هیئت علمی، مدیران گروه دانشکده علوم انسانی دانشگاه گیلان و دانشجویان کارشناسی ارشد بیان می‌کند که: اخلاق حرفه‌ای اساتید از دیدگاه هر سه گروه، در چهار مؤلفه اصلی ارتباط استاد با دانشجو، ارتباط استاد با دانشگاه، ارتباط استاد با خود و ارتباط استاد با جامعه از اهمیت بسزایی برخوردار است. مهم‌ترین مؤلفه‌ها عبارتند از: حفظ ادب و نزاکت در کلاس درس، رعایت انصاف و عدالت در تدریس، ارزشیابی و نمره‌دهی، داشتن برنامه آموزشی برای تدریس اثربخش، داشتن روحیه انتقادپذیری، رعایت هنجارهای جامعه و وظایف شهروندی به عنوان فردی فرهنگی و دانشگاهی.

فرمبهنی فراهانی و بهنام (1391) طی پژوهشی به این نتیجه رسیدند که رعایت اخلاق حرفه‌ای در امر آموزش، از دیدگاه دانشجویان اهمیت دارد. مؤلفه‌های اخلاقی رعایت شده از جانب اعضای هیئت علمی از بیشترین تا کمترین مؤلفه عبارتند از: رعایت ادب و نزاکت در برابر دانشجویان، حفظ اسرار دانشجویان توسط اساتید، عدم تأمین منافع مادی در قبال دادن نمره به دانشجویان، داشتن روحیه تحمل، بردباری و سعه صدر در برخورد با دانشجویان، توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب، پرهیز از شوخی و طنزهای ناشایست و عدم استفاده از امکانات دانشگاهی برای امور شخصی.

کرپوریان و همکاران (1392) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که نگرش به اخلاق حرفه‌ای در 63/14 درصد از اعضای هیئت علمی دانشکده دندانپزشکی همدان به صورت کاملاً موافق و در 27/31 درصد آنان نگرش موافق وجود داشت. میانگین میزان نگرش اعضای هیئت علمی در حد 112/87 برآورد شد که در حد خوب بود. مطلبی فرد و آراسته (1390) در پژوهشی به بررسی ابعاد اخلاقی آموزش عالی و آکاوی مؤلفه‌های اخلاقی مربوط به تدریس در آموزش عالی پرداخته‌اند. از نظر آنان، ضعف رعایت اخلاق در آموزش عالی، سبب گسترش نمودهایی از رفتار نامطلوب دانشگاهی شده است.

لیبرا و همکاران¹ (2004) در پژوهش خود عنوان می‌کنند: در تحقیقات دهه گذشته توسط گروههایی مانند انجمن ملی کمیسیون آموزشی و آینده آمریکا، استانداردهای حرفه‌ای برای استادان شناسایی شده است که عبارتند از: طیف وسیعی از مهارتها و دانش استاد و نیاز به محتوای عمیق دانش با راهبردهای متنوع آموزشی، ایجاد یک موکد محیط یادگیری و استفاده از ارزیابی‌های همه فن حریف، درک درست از رشد انسان و توانایی کار با زبان آموزان

مختلف، مهارت ارتباطی قوی، ترویج و توسعه تفکر انتقادی و اخلاق، حل مسئله و تصمیم‌گیری، داشتن دقت و کارایی در آموزش، کسب مهارت و عادات توسعه ذهن و درک تفاوت‌های بصری و ادراکی، فرهنگی و اجتماعی و عاطفی دانشجویان.

دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی می‌توانند تأثیرات گوناگونی بر کیفیت عملکرد دانشجویان خود داشته باشند و رفتار، نگرش و احساسات آنان را در مقابل فشارهای شدید روانی ناشی از محیط، تحت تأثیر قرار دهند و گاهی منجر به فرسودگی آنان شوند (مرزوفی و همکاران، 1392: 210-216). دانشگاه از مهم‌ترین نهادهای تولیدکننده علم محسوب می‌شود. دیوید رزنیچک¹ رئیس مرکز توسعه اخلاق در دانشگاه وایومینگ آمریکا، علم را به مثابه حرفه‌ای می‌داند که دارای اخلاق خاص خود است و رعایت اخلاق حرفه‌ای ضمن آنکه بر کارکرد علم تأثیر مثبت دارد، اعتماد اجتماعی نسبت به علم و اصحاب علمی را افزایش می‌دهد (دادمیر و همکاران، 1387: 6-18). اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی را می‌توان از دو بُعد اساسی درون‌فردی و میان‌فردی (اجتماعی) مورد بحث و بررسی قرار داد که جنبه اجتماعی اخلاق در آموزش عالی، وزن و اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا پایبندی به اصول اخلاق حرفه‌ای و تدارک زمینه مساعد به منظور توسعه و ترویج آن، بیشتر در بستر مناسب اجتماعی معنا و واقعیت پیدا می‌کند. (نعمتی و محسنی، 1389: 46-9)

تحول اساسی و پایدار در هر جامعه‌ای، در گرو متحول شدن نظام تعلیم و تربیت آن جامعه است و محور اصلی این تحول و توسعه در نظام آموزشی، ارتقا و بهبود کیفیت کار معلم و استاد و شناسایی ویژگی‌های آنان است (عابدینی و همکاران، 1389: 241-245). بنابر این، در اثربخش بودن کارکرد دانشگاه در هر جامعه‌ای، عوامل مختلفی از جمله عوامل فردی، سازمانی، حرفه‌ای و... دخیل‌اند. در میان این عوامل، اعضای هیئت علمی با دارا بودن قابلیت‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای و الزام به رعایت اصول و استانداردهای حرفه‌ای در دانشگاه، نقش تعیین‌کننده‌ای در افزایش اثربخشی فعالیت‌های مختلف دارند.

هر چقدر انسانی از نظر علمی به رشد و آگاهی بالاتر برسد، به تبع آن نیاز بیشتری به اخلاق پیدا می‌کند؛ زیرا علم بدون فضایل اخلاقی ارزش چندانی ندارد و به تعبیر حضرت امام (ره)، «آن علم را به سمت بسط زشتی‌ها سوق می‌دهد». اعضای هیئت علمی دانشگاهها نقشی اساسی در آموزش و تربیت اخلاق بر عهده دارند و در این راستا باید با اصول اخلاقی به طور عام و اصول اخلاق حرفه‌ای به طور خاص آشنایی داشته باشند. هدف ما در این پژوهش این است که ضمن استخراج و مشخص کردن مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی، شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای را از دیدگاه اساتید و دانشجویان کارشناسی، مطالعه کنیم. داشتن این نشانگرها و استانداردها می‌تواند به روشن‌تر شدن جایگاه واقعی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی در دانشگاه یاری رساند، میزان آگاهی آنان را نسبت به اصول اخلاقی بالا ببرد و پیشنهادها را لازم را به جامعه دانشگاهی ارائه کند.

ب) روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف و بر مبنای دستاورد، در زمره پژوهش‌های کاربردی و توسعه‌ای و از لحاظ گردآوری داده‌ها، توصیفی - پیمایشی است. این پژوهش در دو بخش کیفی و کمی انجام شده است. در بخش کیفی، پس از بررسی منابع نظری و ادبیات مرتبط، فهرستی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اخلاقی اساتید، تهیه و با دریافت نظر کارشناسی اساتید راهنما و مشاور، برای تهیه پرسشنامه اقدام شد.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل دو گروه است: گروه اول، کلیه اساتید مشغول به تدریس در دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی که تعداد آنان 60 نفر است؛ گروه دوم، دانشجویان کارشناسی کلیه رشته‌های دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی که تعداد آنان نیز 906 نفر است. از این تعداد، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، 53 نفر از اساتید و 270 نفر از دانشجویان به عنوان نمونه مطالعه انتخاب شدند.

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی، شامل چهار حیطه/ عامل مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در ارتباط با خود(استاد)، مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در ارتباط با دانشگاه/ مؤسسه و همکاران، مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در ارتباط با دانشجو و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در ارتباط با جامعه و 52 مؤلفه در مقیاس لیکرت پنج‌تایی است. روایی صوری پرسشنامه از نظر اساتید راهنما و مشاور و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ 0/94 تأیید شده است. تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. 22 و آزمونهای ناپارامتریک شامل آزمون ویلکاکسون¹ یک نمونه‌ای، فریدمن² و مان-ویتنی³ انجام شد.

ج) یافته‌های پژوهش**1. مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید**

نتایج آزمون ویلکاکسون یک نمونه‌ای نشان می‌دهد میانه مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی، همگی در سطح اطمینان 95 درصد از حد متوسط (3) بیشترند (سطح معناداری کمتر از 0/01 و میانه بیشتر از 3 است). به عبارت دیگر؛ با توجه به نتایج، از نظر اساتید، «مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با خود»، «مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشگاه»، «مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشجو» و «مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با جامعه»، از اهمیت بالایی برخوردارند.

---

1. Wilcoxon Signed-Rank Test

2. Friedman Test

3. Mann-Whitney

جدول 1: نتایج آزمون ویلکاکسون یک نمونه‌ای از دیدگاه اساتید

نتیجه آماری	سطح معناداری	آماره ویلکاکسون	میان	متغیر
فرض مقابل تأیید می‌شود	0/001	5/516	4/50	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با خود
فرض مقابل تأیید می‌شود	0/001	5/502	4/46	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشگاه
فرض مقابل تأیید می‌شود	0/001	5/516	4/55	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشجو
فرض مقابل تأیید می‌شود	0/001	5/518	4/38	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با جامعه

2. مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان

با توجه به نتایج جدول 2، میانه مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی، همگی در سطح اطمینان 95 درصد از حد متوسط (3) بیشترند (سطح معناداری کمتر از 0/01 و میانه بیشتر از 3 است). از نظر دانشجویان، «مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با خود»، «مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشگاه»، «مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشجو» و «مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با جامعه» از اهمیت بالایی برخوردارند.

جدول 2: نتایج آزمون ویلکاکسون یک نمونه‌ای از دیدگاه دانشجویان

نتیجه آماری	سطح معناداری	آماره ویلکاکسون	میان	متغیر
فرض مقابل تأیید می‌شود	0/001	12/06	3/86	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با خود
فرض مقابل تأیید می‌شود	0/001	11/48	3/66	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشگاه
فرض مقابل تأیید می‌شود	0/001	11/95	3/93	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشجو
فرض مقابل تأیید می‌شود	0/001	11/10	3/77	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با جامعه

3. مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان به لحاظ جنسیت

نتایج مربوط به آزمون مان-ویتنی در سطح معناداری $p < 0/05$ با توجه به جدول 3 نشان می‌دهد بین سطوح جنسیت در مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در ارتباط با خود، دانشگاه و دانشجو، تفاوت معناداری وجود ندارد و تنها در مؤلفه «اخلاق در ارتباط با جامعه» تفاوت معناداری وجود دارد (سطح معناداری کمتر از 0/05 است) و میانگین رتبه زنان از مردان بیشتر است؛ به این معنا که اهمیت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی در ارتباط با جامعه، از نظر زنان بیشتر از مردان است.

جدول 3: نتایج آزمون من - ویتنی

نتیجه آماری	سطح معناداری	آماره مان-ویتنی	مجموع رتبه Mean Rank	جنسیت	متغیر
فرض صفر تأیید می‌شود. بین سطوح جنسیت تفاوت معناداری وجود ندارد	0/206	8289	129/2	مرد	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با خود
			141/2	زن	
فرض صفر تأیید می‌شود. بین سطوح جنسیت تفاوت معناداری وجود ندارد	0/380	8538	131/1	مرد	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشگاه
			139/5	زن	
فرض صفر تأیید می‌شود. بین سطوح جنسیت تفاوت معناداری وجود ندارد	0/497	8665	132/1	مرد	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشجو
			138/6	زن	
فرض صفر رد می‌شود. بین سطوح جنسیت تفاوت معناداری وجود دارد	0/019	7599	123/9	مرد	مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با جامعه
			146/2	زن	

4. اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه اساتید

یافته‌های حاصل از آزمون فریدمن با توجه جداول 4 تا 7 نشان می‌دهد که رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در هر یک از چهار حیطه اخلاق حرفه‌ای در ارتباط با خود، دانشگاه، دانشجو و جامعه، در سطح معناداری $p < 0/05$ ، از نظر اساتید تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج در جداول 4 تا 7 ارائه شده است.

جدول 4: رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با خود (از نظر اساتید)

سطح معناداری	رتبه‌بندی	میانگین رتبه	مؤلفه‌ها
0/000	1	8,49	داشتن وجدان کاری، مسئولیت‌پذیری و تعهد شغلی
	2	8,38	ارتقای شخصیت علمی و رشد تهذیب نفس در خویشتن
	3	8,04	توجه به رشد و تعالی روحی، خودشناسی و حفظ کرامت انسانی خود
	4	7,77	انجام وظایف خود بر اساس عدل و انصاف
	5	7,70	داشتن روحیه انتقادپذیری و قبول حق
	6	7,28	خودکارآمدی
	7	6,99	داشتن اعتماد به نفس
	8	6,64	فروتنی و عدم تکبر
	9	6,50	داشتن روحیه اخلاق، بردباری و سعه صدر
	10	6,28	کنترل خشم
	11	6,26	رعایت نظم و انضباط
	12	6,19	توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب
	13	4,49	شرکت در کارگاهها و کنفرانسهای علمی برای افزایش توان علمی

جدول 5: رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشگاه (از نظر اساتید)

سطح معناداری	رتبه‌بندی	میانگین رتبه	مؤلفه‌ها
0/000	1	10,61	مسئولیت‌پذیری در قبال آموزش صحیح به دانشجویان
	2	9,36	تمرین مهرورزی و حمایت به منظور برقراری عدالت و احقاق حق، مانع از بروز تبعیض
	3	8,95	داشتن انگیزه و آمادگی کامل برای حضور در محیط دانشگاه
	4	8,73	عدم ایجاد خسارت اعم از مادی و معنوی برای خود و سایرین در برابر وسوسه‌های خلاف شئون کاری، اجتماعی و باورهای ارزش‌مدارانه
	5	8,29	احترام به خود و سایرین؛ شامل احترام به ماهیت انسانی، تجربه کاری و نیز احترام به دانش تخصصی و مرتبه اداری
	6	8,25	خودباوری و رشد نفسانی (باور به خود و دیگران، استقلال رفتاری افراد و هویت آنان)
	7	8,20	داشتن روحیه مشارکت و همکاری
	8	8,03	پوشش مناسب با محیط کاری
	9	7,81	درک متقابل و همدلی در پوشش دادن فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی سایر همکاران
	10	7,58	به اشتراک گذاشتن توانمندی‌های آموزشی و پژوهشی با سایر همکاران در انجام وظایف حرفه‌ای
	11	7,55	رقابت سازنده و پویای علمی - تخصصی در رشته خود
	12	6,96	رفتار همگرایانه در مسیر فعالیتهای حرفه‌ای
	13	6,84	انعطاف‌پذیری در امور آموزشی و پژوهشی
	14	6,43	متعهد بودن به اجرای سلسله‌ای قواعد، اصول، سیاستها و اهداف دانشگاه
	15	6,43	شناخت متخصصان در رشته خود و همکاری با سایر اساتید

جدول 6: رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشجو (از نظر اساتید)

سطح معناداری	رتبه بندی	میانگین رتبه	مؤلفه‌ها
0/000	1	9,56	رعایت ادب و نزاکت در برابر دانشجویان و پرهیز از شوخی‌های نامناسب
	2	9,22	عدم تأمین منافع مادی یا دریافت هدیه در قبال نمره به دانشجویان
	3	9,1	داشتن عدل و انصاف در ارزشیابی و نمره‌دهی به دانشجویان
	4	8,87	قبول حق و گفتن «همی‌دانم» در خصوص مطالب علمی و پذیرش انتقاد از جانب استاد
	5	8,83	حفظ اسرار تحصیلی و شخصی دانشجویان
	6	8,54	توجه به رشد تهذیب نفس و تعالی شخصیت در دانشجویان
	7	8,47	عدم دید ابزاری و تبعیض بین دانشجویان
	8	8,22	عدم سرزنش زیاد و یا توبیخ و تحقیر دانشجویان
	9	8,08	آماده کردن دانشجویان برای ورود به جامعه و ایجاد علاقه، انگیزه و استقلال در آنان
	10	7,51	توجه و احترام به تفاوت‌های فردی و فرهنگی دانشجویان
	11	7,45	پرهیز از معاشرت بیش از حد و هرگونه روابط خصوصی با دانشجویان
	12	7,12	درک شرایط و اقتضائات سنی و روحی دانشجویان
	13	7,1	مشارکت دادن دانشجویان در تصمیم‌گیری‌ها و جلب اعتماد آنان
	14	6,83	توجه به درخواست‌های قانونی دانشجویان و انجام آن در کمترین زمان
	15	5,09	کمک به دانشجویان برای عملیاتی کردن مباحث نظری که در دانشگاه فرا می‌گیرند (از طریق کمک به ایجاد شرکتهای دانش‌بنیان و سمن‌ها)

جدول 7: رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با جامعه (از نظر اساتید)

سطح معناداری	رتبه بندی	میانگین رتبه	مؤلفه‌ها
0/000	1	5,92	پرورش و حفظ اعتقادات و باورهای دینی و مذهبی در جامعه
	2	5,85	رعایت و حفظ شئون اسلامی و حرفه‌ای
	3	5,23	قانون‌مداری و پایبندی به وظایف شهروندی و هنجارهای جامعه
	4	5,10	تعامل صحیح با مردم، درستکاری و محبت نسبت به اعضای جامعه
	5	5,09	مشارکت در ترویج بهداشت روانی
	6	4,92	تعاون و همکاری در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و نیازمندی‌های جامعه خود
	7	4,73	هماهنگی و به‌روز بودن نسبت به تغییرات و فناوری‌های روز جامعه
	8	4,73	الگو بودن در تمام زمینه‌ها (علمی، دینی، اجتماعی، ...) برای افراد جامعه
	9	3,42	هماهنگی خود با شرایط اقتصادی و سیاسی جامعه

5. اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی از دیدگاه دانشجویان

یافته‌های حاصل از آزمون فریدمن نشان می‌دهد که در رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در هر یک از چهار حیطه اخلاق حرفه‌ای در ارتباط با خود، دانشگاه، دانشجو و جامعه، در سطح $p < 0/05$ ، از نظر دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج حاصله در جداول 8 تا 11 ارائه شده است.

جدول 8: رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با خود (از نظر دانشجویان)

سطح معناداری	رتبه‌بندی	میانگین رتبه	مؤلفه‌ها
0/000	1	8,47	داشتن وجدان کاری، مسئولیت‌پذیری و تعهد شغلی
	2	7,76	انجام وظایف خود بر اساس عدل و انصاف
	3	7,70	داشتن روحیه انتقادپذیری و قبول حق
	4	7,40	ارتقای شخصیت علمی و رشد تہذیب نفس در خویش
	5	7,06	توجه به رشد و تعالی روحی و حفظ کرامت انسانی خود
	6	6,99	توجه به آراستگی ظاهر و پوشش مناسب
	7	6,98	داشتن روحیه خلاق، بردباری و سعه صدر
	8	6,80	داشتن اعتماد به نفس
	9	6,78	فروتنی و عدم تکبر
	10	6,63	رعایت نظم و انضباط
	11	6,52	کنترل خشم
	12	6,01	خودکارامدی
	13	5,89	شرکت در کارگاهها و کنفرانسهای علمی برای افزایش توان علمی

جدول 9: رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشگاه (از نظر دانشجویان)

سطح معناداری	رتبه‌بندی	میانگین رتبه	مؤلفه‌ها
0/000	1	9,52	مسئولیت‌پذیری در قبال آموزش صحیح به دانشجویان
	2	9,14	احترام به خود و سایرین؛ شامل احترام به ماهیت انسانی، تجربه کاری و نیز احترام به دانش تخصصی و مرتبه اداری
	3	8,65	داشتن انگیزه و آمادگی کامل برای حضور در محیط دانشگاه
	4	8,48	خود باوری و رشد نفسانی (باور به خود و دیگران، استقلال رفتاری افراد و هویت آنان)
	5	8,39	عدم ایجاد خسارت اعم از مادی و معنوی برای خود و سایرین در برابر وسوسه‌های خلاف شئون کاری، اجتماعی و باورهای ارزش‌مدارانه
	6	8,39	مفید بودن (ایجاد و افزایش بهره‌وری در میان همکاران)
	7	8,26	داشتن روحیه مشارکت و همکاری
	8	8,10	تمرین مهرورزی و حمایت به منظور برقراری عدالت و احقاق حق، مانع از بروز تبعیض
	9	7,98	رقابت سازنده و پویای علمی - تخصصی در رشته خود
	10	7,82	به اشتراک گذاشتن توانمندی‌های آموزشی و پژوهشی با سایر همکاران

11	7,65	شناخت متخصصان در رشته خود و همکاری با سایر اساتید
12	7,63	انعطاف پذیری در امور آموزشی و پژوهشی
13	6,98	متعهد بودن به اجرای سلسله‌ای قواعد و اصول در محیط دانشگاه
14	6,86	درک متقابل و همدلی در پوشش دادن فعالیتهای آموزشی و پژوهشی سایر همکاران
14	6,15	رفتار همگرایانه در مسیر فعالیتهای حرفه‌ای

جدول 10: رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با دانشجو (از نظر دانشجویان)

سطح معناداری	رتبه بندی	میانگین رتبه	مؤلفه‌ها
0/000	1	8,76	توجه و احترام به تفاوت‌های فردی و فرهنگی دانشجویان
	2	8,75	درک شرایط و اقتضائات سنی و روحی دانشجویان
	3	8,72	مشارکت دادن دانشجویان در تصمیم‌گیری‌ها و جلب اعتماد آنان
	4	8,68	آماده کردن دانشجویان برای ورود به جامعه و ایجاد علاقه، انگیزه و استقلال در آنان
	5	8,36	کمک به دانشجویان برای عملیاتی کردن مبانی نظری که در دانشگاه فرا می‌گیرند (از طریق کمک به ایجاد شرکتهای دانش‌بنیان و سمن‌ها)
	6	8,28	عدم دید ابزاری و تبعیض بین دانشجویان
	7	8,17	داشتن عدل و انصاف در ارزشیابی و نمره‌دهی به دانشجویان
	8	8,16	توجه به رشد تهذیب نفس و تعالی شخصیت در دانشجویان
	9	7,98	پرهیز از معاشرت بیش از حد و هرگونه روابط خصوصی با دانشجویان
	10	7,86	حفظ اسرار تحصیلی و شخصی دانشجویان
	11	7,83	قبول حق و گفتن «همی‌دانم» در خصوص مطالب علمی و پذیرش انتقاد از جانب استاد
	12	7,65	توجه به درخواستهای قانونی دانشجویان و انجام آن در کمترین زمان
	13	7,25	عدم سرزنش زیاد و یا توبیخ و تحقیر دانشجویان
	14	6,79	عدم تأمین منافع مادی یا دریافت هدیه در قبال نمره به دانشجویان
	15	6,76	رعایت ادب و نزاکت در برابر دانشجویان و پرهیز از شوخی‌های نامناسب

جدول 11: رتبه‌بندی مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با جامعه (از نظر دانشجویان)

سطح معناداری	رتبه بندی	میانگین رتبه	مؤلفه‌ها
0/000	1	5,87	هماهنگی و به‌روز بودن نسبت به تغییرات و فناوری‌های روز جامعه
	2	5,38	تعامل صحیح با مردم، درستکاری و محبت نسبت به اعضای جامعه
	3	5,27	قانون‌مداری و پایبندی به وظایف شهروندی و هنجارهای جامعه
	4	5,17	مشارکت در ترویج بهداشت روانی
	5	4,77	رعایت و حفظ شئون‌ات اسلامی و حرفه‌ای
	6	4,70	الگو بودن در تمام زمینه‌ها (علمی، دینی، اجتماعی و...) برای افراد جامعه
	7	4,69	توجه و کمک نسبت به حل مشکلات فرهنگی، اجتماعی و نیازمندی‌های جامعه خود
	8	4,66	پرورش و حفظ اعتقادات و باورهای دینی و مذهبی در جامعه
	9	4,48	هماهنگی خود با شرایط اقتصادی و سیاسی جامعه

د) بحث و نتیجه‌گیری

زندگی حرفه‌ای، افراد را با موقعیتهای متعارض اخلاقی و رفتاری مواجه می‌سازد و این ایجاب می‌کند افراد حرفه‌ای با اصول اخلاقی و رفتاری حرفه خود که باعث تعالی، کارآمدی و سلامت حرفه‌شان می‌شود، آشنایی کامل داشته باشند. نتیجه پژوهش نشان می‌دهد که از نظر اساتید، اخلاق هم در سطح فردی و هم در سطح اجتماعی، که در این پژوهش در قالب ارتباط با خود، دانشگاه، دانشجو و جامعه مطرح شده است، نقش اساسی را در هدایت اهداف فردی و اجتماعی اعضای هیئت علمی دارد. همچنین اعضای هیئت علمی می‌توانند با رعایت همه‌جانبه ارزشهای اخلاقی، به مثابه مبنای افکار و تصمیمات و رفتار، آنها را در دانشجویان نهادینه سازند. یافته‌های این پژوهش تا حدود زیادی با نتایج تحقیق فرزانه (1393)، فرمehنی فراهانی و بهنام (1391) و کرهپوریان و همکاران (1392) همسو است.

نتایج گویای آن است که از نظر دانشجویان، مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از اهمیت زیادی برخوردارند و اعضای هیئت علمی باید به اصول اخلاق حرفه‌ای خود باور داشته، به آنها پایبند باشند. از لحاظ جنسیت، بین دانشجویان زن و مرد در سه حیطه مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با خود (استاد)، در ارتباط با دانشگاه (مؤسسه و همکاران) و در ارتباط با دانشجو، تفاوت معناداری وجود ندارد؛ اما در حیطه مؤلفه‌های اخلاق در ارتباط با جامعه، بین زنان و مردان تفاوت معناداری وجود دارد و از نظر دانشجویان زن، اهمیت بالایی دارد. به عبارتی؛ از نظر دانشجویان زن، همان اندازه که اخلاق اعضای هیئت علمی در ارتباط با خود، دانشگاه و دانشجو اهمیت دارد، در ارتباط با جامعه نیز دارای اهمیت بالایی است.

در ارتباط با اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از نظر اساتید، نتایج نشان‌دهنده این است که به ترتیب: داشتن وجدان کاری و مسئولیت‌پذیری و تعهد شغلی، ارتقای شخصیت علمی و رشد تهذیب نفس در خویشتن و توجه به رشد و تعالی روحی، خودشناسی و حفظ کرامت انسانی خود در حیطه اول؛ مسئولیت‌پذیری در قبال آموزش صحیح به دانشجویان، تمرین مهرورزی و حمایت به منظور برقراری عدالت و احقاق حق، مانع از بروز تبعیض و داشتن انگیزه و آمادگی کامل برای حضور در محیط دانشگاه در حیطه دوم؛ رعایت ادب و نزاکت در برابر دانشجویان و پرهیز از شوخی‌های نامناسب، عدم تأمین منافع مادی یا دریافت هدیه در قبال نمره به دانشجویان و داشتن عدل و انصاف در ارزشیابی و نمره‌دهی به دانشجویان در حیطه سوم و پرورش و حفظ اعتقادات و باورهای دینی و مذهبی در جامعه، رعایت و حفظ شئون اسلامی و حرفه‌ای و قانون‌مداری و پایبندی به وظایف شهروندی و هنجارهای جامعه در حیطه چهارم، بالاترین نمره میانگین را دارند که نشان از معنادار بودن اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از نظر اساتید در چهار حیطه دارد. بنابر این، اعضای هیئت علمی باید در راستای رسالت والای خود در قبال خود و دیگران، این مؤلفه‌ها را سرلوحه اعمال و رفتار خود قرار دهند و در کنار سایر اصول اخلاقی، این اصول را بیشتر در خود تقویت کنند.

نتایج اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از نظر دانشجویان نیز نشان‌دهنده این است که به ترتیب: داشتن وجدان کاری و مسئولیت‌پذیری و تعهد شغلی، انجام وظایف خود بر اساس عدل و انصاف و داشتن روحیه

انتقادپذیری و قبول حق در حیطه اول؛ مسئولیت‌پذیری در قبال آموزش صحیح به دانشجویان، احترام به خود و سایرین شامل احترام به ماهیت انسانی، تجربه کاری و نیز احترام به دانش تخصصی و مرتبه اداری و داشتن انگیزه و آمادگی کامل برای حضور در محیط دانشگاه در حیطه دوم؛ توجه و احترام به تفاوت‌های فردی و فرهنگی دانشجویان، درک شرایط و اقتضائات سنی و روحی دانشجویان و مشارکت دادن دانشجویان در تصمیم‌گیری‌ها و جلب اعتماد آنان در حیطه سوم؛ هماهنگی و به‌روز بودن نسبت به تغییرات و فناوری‌های روز جامعه، تعامل صحیح با مردم، درستکاری و محبت نسبت به اعضای جامعه و قانون‌مداری و پایبندی به وظایف شهروندی و هنجارهای جامعه در حیطه چهارم، بالاترین نمره میانگین را دارند و در ترتیب اولویت بین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در چهار حیطه، تفاوت معناداری وجود دارد. نتایج این پژوهش با نتایج فرزانه (1393)، مطلبی‌فرد و آراسته (1390) همسو است. عدم همسویی با پژوهش‌های دیگر، به دلیل تفاوت جامعه و نمونه آماری، تفاوت در حیطه‌بندی مؤلفه‌ها، اصول اخلاقی و تفاوت در اهداف جزئی پژوهش است. اجرای این پژوهش در جامعه و نمونه‌های دیگر به طور قطع همین نتیجه را در بر خواهد داشت.

دانشجویان انتظار دارند اعضای هیئت علمی به عنوان الگوی اخلاقی و انسانی، در ارتباطات با خود، دانشگاه، دانشجو و جامعه، همچنین در راستای اهداف و رسالتی که بر عهده دارند، اصول اخلاقی را در صدر اعمال و رفتار خود قرار دهند و در تعمیق، تقویت، اشاعه و تربیت اخلاقی در سطح فرد، شغل، سازمان و اجتماع، تلاش بیشتری داشته باشند. بنابر این، اساتید با رسالت پیامبرگونه‌ای که دارند، باید علاوه بر سعی در پرورش، تقویت و حفظ فضایل اخلاقی در خود، در اشاعه و تربیت اخلاقی در محیط کار و جامعه نیز تلاش کنند. به طور کل با توجه به نتایج، اساتید و دانشجویان به اهمیت و ضرورت اصول و مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و اثرپذیری آنها واقف‌اند؛ زیرا التزام جامعه دانشگاهی و به خصوص اعضای هیئت علمی به اصول اخلاق حرفه‌ای، باعث می‌شود دانشگاه را در رسیدن به اهدافش بهتر یاری رسانند و جوئی مطمئن، آرام و قابل اعتماد از دانشگاه در جامعه ایجاد کنند.

پیشنادهای پژوهشی

- در پژوهش حاضر از روش کمی استفاده شده است؛ پیشنهاد می‌شود پژوهش دیگری با تلفیق روشهای کمی و کیفی انجام شود.
- پیشنهاد می‌شود پژوهشی در ارتباط با اخلاق پژوهشی اعضای هیئت علمی و اساتید کار شود.
- پیشنهاد می‌شود با همکاری وزارت علوم تحقیقات و فناوری و کلیه دانشگاههای کشور، با دریافت نتایج همه پژوهشهای موجود در رابطه با اخلاق حرفه‌ای اساتید و اعضای هیئت علمی و همچنین با راهنمایی صاحب‌نظران و متخصصان حوزه اخلاق و اخلاق حرفه‌ای، کتبی تألیف شود و در اختیار تمام اساتید قرار گیرد.

شناسایی و اولویت‌بندی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشکده روان‌شناسی ... ♦ 117

محدودیت‌های پژوهش

- محدود شدن جامعه آماری به دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی؛
- محدود شدن ابزار جمع‌آوری داده‌های پژوهش به پرسشنامه؛
- عدم تعمیم نتایج پژوهش به جامعه‌ای غیر از جامعه آماری مورد مطالعه؛

ممکن است پاسخ‌دهندگان در هنگام پاسخ به پرسشنامه، دقت کافی را نداشته یا به دلیل تمایلات و تجربیات خود، دچار سوگیری شده باشند.

منابع

- ابدی مهر، بهجت (1384). اخلاق حرفه‌ای (ویژه اعضای هیئت علمی). شیراز: دفتر مطالعات و آموزش نیروی انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی.
- احمدی، خدابخش (1387). مبحث اخلاقی در مشاوره و روان‌درمانی. تهران: دانژه.
- الوانی، سید مهدی (1383). «اخلاقیات و مدیریت؛ به سوی نظام اخلاقیات یکپارچه در سازمان». مطالعات مدیریت، ش 42-41: 1-11.
- عابدینی، سمیره؛ حسام‌الدین کمالزاده، صدیقه عابدینی و تیمور آقاملایی (1389). «معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان». مجله پزشکی هرمزگان، ش 14 (3): 245-241.
- فراستخواه، مقصود (1385). «اخلاق علمی رمز ارتقای آموزش عالی، جایگاه و سازوکارهای اخلاقیات حرفه‌ای علمی در تضمین کیفیت آموزش عالی ایران». اخلاق در علوم و فناوری، ش 1: 26-13.
- فرامرز قراملکی، احد (1387). درآمدی بر اخلاق حرفه‌ای. تهران: سرآمد.
- فرزانه، سارا (1393). بررسی مهم‌ترین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای اساتید از دیدگاه اعضای هیئت علمی، دانشجویان کارشناسی ارشد و مدیران گروه دانشکده علوم انسانی دانشگاه گیلان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران مرکز.
- فرمبانی، فراهانی، محسن و لیلا بهنام جام (1391). «بررسی میزان رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در اعضای هیئت علمی دانشگاه شاهد». اخلاق در علوم و فناوری، ش 7 (1): 10-1.
- فرهود، داریوش (1386). «سخنی پیرامون اخلاق». مجموعه مقالات بزرگداشت استاد دکتر حسین حکمت. تهران: فرهنگستان علوم پزشکی ایران.
- کریمپوریان، آرزو؛ بهزاد ایمنی و پرویز ترک‌زبان (1392). «بررسی نگرش به اخلاق حرفه‌ای در اعضای هیئت علمی دانشکده دندانپزشکی همدان». تحقیق در علوم دندانپزشکی، ش 10 (1).
- مرزوقی، رحمت‌اله؛ معصومه حیدری و الهام حیدری (1392). «بررسی رابطه عدالت آموزشی با فرسودگی تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی». گامهای توسعه در آموزش پزشکی، ش 10 (3): 216-210.
- مطلبی‌فرد، علیرضا و حمیدرضا آراسته (1390). «بررسی تحلیلی و تنوریک اصول و مؤلفه‌های اخلاقی تدریس در آموزش عالی با تأکید بر دیدگاه موای و همکاران». اولین همایش بین‌المللی مدیریت، آینده‌نگری، کارآفرینی و صنعت در آموزش عالی. سندج، 28 و 29 اردیبهشت.
- نعمتی، محمدعلی و هدی سادات محسنی (1389). «اخلاق در آموزش عالی: مؤلفه‌ها، الزامات و راهبردها». پژوهشنامه مرکز تحقیقات استراتژیک، ش 63: 46-9.
- نوری، حسین بن محمدتقی (1408 ق). مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل. قم، مؤسسه آل‌البیت، الاحیاء التراث.
- ودادهیر، ابوعلی؛ داریوش فرهود، محمود قاضی طباطبایی و غلامعباس توسلی (1387). «معیارهای رفتار اخلاق در انجام کار عملی (تأملی بر جامعه‌شناسی اخلاق در علم- فناوری مرتن و رزنیک)». اخلاق در علوم و فناوری، ش 3 (4-3): 18-6.

- Airaksinen, T. (1994). "Service and Science in Professional Life". *Ethics and the Professions*, Edited by Ruth Chadwick, 84-92.
- De George, R.R. (1986). **Business Ethics**. New York MC-Millan Publishing Company (2 nd, ed).
- Farahani, M.F. & F.F. Farahani (2014). "The Study on Professional Ethics Components among Faculty Members in the Engineering". *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116: 2085-2089.
- Lou Pool, M. & B. Solomon (2010). **Ethics: A Model Curriculum for Teaching Professional Issues in University Speech-Language Pathology and Audiology Programs**. Purdue University West Lafayette, 20.
- Librera, W; D. Ten Eyck, J. Brady & E. Aviss (2004). **Standard for Teachers and School Leaders**. New Jersey Department of Education.
- Strike, K.A; P.L. Ternasky (1994). **Ethics for Professionals in Education: Perspectives for Preparation and Practices**. New York: Teachers College Press, 2-3.
- Vontz, K.C. (2007). **Code of Ethics**. Nebraska Professional Practices Commission. State of Nebraska.
- Abdi Mehr, Behjat. (2005). **Professional Ethics (Specialized Members of the Professors)**. Shiraz: Office of Human Resources Studies and Education, Islamic Azad University.
- Abedini, Samireh; Hesamoddin Kamalzadeh, Sedigheh Abedini & Timour Aqamolla'i (2010). "The Criteria of a Good University Professor from the Perspective of Students of Hormozgan University of Medical Sciences". *Hormozgan Medical Journal*, 14(3): 45-241.
- Ahmadi, Khodabakhsh (2008). **Ethical Issues in Counseling and Psychotherapy**. Tehran: Dangeh Publishing.
- Alwani, Seyyed Mehdi (2004). "Ethics and Management; towards Integrated Ethics in the Organization". *Management Studies Quarterly*, 41-42: 1-11.
- Faramarz Qaramaliki, Ahad (2008). **Income on Professional Ethics**. Tehran: Saraamad Publications.
- Farastkhah, Maghsood. (2006). "Scientific Ethics of the Promotion of Higher Education, the Position and Mechanisms of Scientific Ethics in Guaranteeing the Quality of Higher Education in Iran". *Journal of Ethics in Science and Technology*, 1: 13-26.
- Farhud, Daryoosh (2007). "A Word about Ethics". *Proceedings of the Commemoration of Professor Dr. Hussein Hekmat*. Tehran: Iranian Academy of Medical Sciences.
- Farmahini Farahani, Mohsen & Leila Behnam Jam (2012). "Investigating the Observance of Professional Ethics Components in Faculty Members of Shahed University". *Journal of Ethics in Science and Technology*, 7(1): 1-10.
- Farzaneh, Sarah (2014). "The Study of the Most Important Components of the Ethics of Professors Members from the Point of View of Professors Members, Graduate Students and Professors Members of the Faculty of Humanities of the University of Guilan". Master's Thesis. Islamic Azad University, Tehran Branch, Faculty of Social Sciences, Department of Educational Management.

- Karampurian, Arezo; Behzad Imeni & Parviz Turkzaban (2013). "**Attitude to Professional Ethics in Faculty Members of Hamadan Dental School**". *Journal of Research in Dentistry*, 10 (1).
- Marzougi, Rahmatullah; Masoomeh Heydari & Elham Heydari (2013). "**The Study of the Relationship between Educational Justice and Educational Burnout among Students of the University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences**". *Journal of Developmental Steps in Medical Education*, 10 (3): 210-216.
- Motallebifard, Ali Reza & Hamid Reza Arasteh (2011). "**Analytical and Theoretical Analysis of the Ethical Principles and Components of Teaching in Higher Education, with Emphasis on the Views of Murray et al**". *The First International Management Conference, Futurism, Entrepreneurship and Industry in Higher Education*. Sanandaj 28-29 May.
- Nemati, Mohammad Ali & Hoda Sadat Mohseni (2010). "**Ethics in Higher Education: Components, Requirements and Strategies**". *Research Center for Strategic Research*, 63: 9-46.
- Noori, Hussein bin Mohammad Taghi (1987). **Mustadrak al-Wasael and Mostanbeto al-Masa'il**. Qom, Al-AI-Bait Institute, Al-Ehya al-Torath.
- Vedadhier, Abu Ali; Darius Farhud, Mahmoud Ghazi Tabatabaei & Gholam Abbas Tavasoli (2008). "**Ethical Behavior Measures in Practical Work (Reflection on the Sociology of Ethics in Science and Technology, Merton and Reznick)**". *Journal of Ethics in Science and Technology*, 3 (3-4): 6-18.

